

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНИ

*Громико О.В., кандидат філософських наук, доцент
полковник Будур І.М.*

*Харківський національний університет Повітряних Сил ім. Івана
Кожедуба*

Сьогодні Україна, як і весь цивілізований світ, стоїть перед викликами деконструкції світового порядку. Російська Федерація розпочала масштабну агресію не лише проти України, але й проти інших демократичних держав світу. Анексія Криму, агресія Російської Федерації на Сході, ведення проти України гібридної війни формують довгострокові виклики для Української держави. З розвитком сучасних інформаційних технологій, зростанням ролі інтернет-видань та соціальних мереж інформаційна складова стає повноцінною зброєю. Сформований інформаційний потік передбачає використання суспільства та його свідомості в процесі досягнення поставлених агресором цілей. Отже, населення, перебуваючи під постійним інформаційним впливом, потребує захисту від таких гібридних викликів і загроз.

Протидія гібридним загрозам вимагає уваги до підвищення стійкості суспільства. Отже, на одне з перших місць у протидії гібридним загрозам виходять стратегічні комунікації та інформаційна безпека, увага до яких в Україні посилилась з початком активної фази російської агресії в 2014 році.

Під стратегічними комунікаціями слід розуміти процес, спрямований на забезпечення національної безпеки держави, який включає публічну дипломатію, зв'язки з громадськістю, комунікацію зі ЗМІ, протидію дезінформації, міжнародні та національні інформаційні заходи, цивільно-військове співробітництво (СІМІС), дії в кіберпросторі, інформаційні та психологічні операції.

У розвитку стратегічних комунікацій на національному рівні Україна досягла певного успіху, але він може бути підсилений за рахунок синергії та поглиблення співробітництва з Європейським Союзом та НАТО, які приділяють увагу цій сфері діяльності вже тривалий час і мають напрацювання як на національному та регіональному рівнях, так і в районах проведення місій та операцій, як, наприклад, НАТО в Афганістані.

Стратегічні комунікації віднесені до однієї з пріоритетних сфер безпекової співпраці між ЄС і НАТО. Кожна з цих організацій має розвинуту співпрацю з Україною, у тому числі й у безпековому вимірі. Тому важливо враховувати напрямки й акценти взаємодії ЄС – НАТО для їх скоординованого співробітництва з Україною у вимірі стратегічних комунікацій. Посилена стійкість та здатність українського суспільства і держави Україна в цілому до ефективної протидії гібридним загрозам покращуватиме безпекову ситуацію в Європі.

Інформаційно-пропагандистська робота РФ проти України спрямовується на проросійськи налаштоване населення індустриальних районів України з концентрацією на цільові групи російськомовних громадян, державних службовців, інтелектуальних еліт, людей похилого віку. Активною є діяльність Росії в соціальних мережах з поширення проросійських меседжів. РФ продовжує проводити спеціальні інформаційні операції по всій території України, використовуючи найрізноманітніші канали, зокрема не заборонені в Україні медіаресурси та соціальні мережі. Росія розвинула потужний пропагандистський апарат для української аудиторії, у тому числі діючи зсередини. Головні пропагандистські зусилля Кремля спрямовуються на дискредитацію керівництва держави, Збройних Сил України та інших військових формувань, зовнішньополітичного курсу держави, на протидію відновленню української влади на звільнених територіях, роботі з внутрішньо переміщеними особами, чинному процесу реформування країни.

У ЄС і НАТО головні інформаційні загрози розглядають більш узагальнено – як дезінформацію та пропаганду. В Україні ж, як зафіксовано в Доктрині інформаційної безпеки, актуальні загрози більш деталізовані: інформаційні операції з підриву обороноздатності України та дестабілізації суспільно-політичної і соціально-економічної ситуації; операції з підриву іміджу України у світі; розширення інформаційної інфраструктури держави-агресора на території України; інформаційне домінування держави-агресора на тимчасово окупованих територіях; поширення закликів до радикальних дій, пропаганда ізоляціоністських та автономістських концепцій співіснування регіонів в Україні.

До узагальнених в Доктрині інформаційної безпеки України загроз варто зарахувати й інші актуальні на сьогодні інформаційні загрози, зокрема:

- формування Росією каналів інформаційно-пропагандистської роботи із дискредитації української влади за цільовими напрямками: 1) громадяни Росії; 2) громадяни України на окупованих територіях; 3) громадяни України; 4) країни Заходу, партнери України з протидії агресії; 5) населення країн, що перебувають в орбіті впливу Росії;

- відкрите та приховане використання демократичних норм та принципів свободи ЗМІ для інформаційної дискредитації України та її спроб формувати міжнародну підтримку протидії російській агресії;

- політичні та лобістські заходи на Заході, які використовуються Росією для формування сумніву в правильності позиції країн ЄС щодо продовження санкційного впливу на Кремль та підтримки України, а також для легітимації анексії Криму;

- розширене використання Кремлем інформаційних каналів РПЦ – УПЦ МП зі створенням нових пропагандистських та дезінформаційних потоків на Україну з метою деморалізації та дезорієнтації населення, зниження його резистентного потенціалу агресору;

- використання українських телевізійних каналів та інших медіа для трансляції проросійських наративів у дозованому вигляді чи під опозиційними гаслами;

- отримання громадянами України інформації з російських інформаційних каналів, особливо телебачення та Інтернет-сайтів;

- формування ізольованої соціально-культурної та інформаційної реальності на окупованих територіях України, блокування доступу жителів цих територій до українського інформаційного контенту;

- використання українських експертів та лідерів думок для формування негативного інформаційного образу українського експертного середовища, делегітимізації основних доказів російської агресії;

- поширення інформаційних продуктів для формування ліній розколу в суспільстві, нав'язування відчуття дискримінації та незахищеності, підготовки соціальної бази для протестів та провокацій.

Надсилання правильного повідомлення в умовах такого конфлікту, як конфлікт, розв'язаний Росією проти України, виявилось складним завданням не лише для України, але й для НАТО та ЄС. Тому ефективна протидія означеним загрозам потребує формування інформаційних меседжів, необхідних для протистояння російській

агресії, що є важливим не тільки для України, але й для НАТО та ЄС. Україна, ЄС і НАТО потребують спільного бачення та визначення цих загроз, які надходять з одного джерела – Російської Федерації. Для обох організацій стратегічні комунікації не стали чимсь новим, але їхня значимість для формування безпекового оточення постійно зростає в контексті інформаційних атак Росії проти України та інших європейських держав.

Співпраця НАТО з Україною у сфері стратегічних комунікацій є змістовно наповненою та документально визначеною. Створення і розвиток спроможностей у сфері стратегічних комунікацій для оборони держави є одним із завдань Альянсу в наданні допомоги Україні. НАТО сприяє як державним установам, так і громадським організаціям, у тому числі через імплементацію Дорожньої карти Партнерства зі стратегічних комунікацій Україна – НАТО. Координація дій ЄС і НАТО в розвитку співпраці з Україною у сфері стратегічних комунікацій є дуже важливою. Така координація між ЄС і НАТО надасть підтримку Україні та іншим партнерам у їхніх зусиллях, спрямованих на підвищення стійкості, щоб вони могли захищати себе від внутрішніх, гібридних та інформаційних загроз. Стратегічні комунікації також відіграють центральну роль у наданні сигналів про єдність та солідарність з партнерами, у збільшенні поінформованості про обидві організації та в боротьбі з дезінформацією. Отже, узгоджена й добре координована співпраця в трикутнику НАТО – ЄС – Україна і буде свідченням успішної імплементації концепції стратегічних комунікацій для кожної із сторін.

Стратегічні комунікації й надалі залишатимуться однією з ключових сфер співпраці між Україною та ЄС, Україною і НАТО, а також НАТО і Євросоюзом. Водночас посилення співпраці в цьому вимірі вимагає більшої уваги до тристороннього формату Україна – ЄС – НАТО, враховуючи подальший розвиток безпекового співробітництва між ЄС і НАТО та поглиблення інтеграції України до обох організацій. Протидія російській агресії, особливо її інформаційній складовій, підвищує значимість процесу розбудови системи стратегічних комунікацій. Для цього Україна потребує формування єдиного бачення концепції стратегічних комунікацій, залучення до них усіх учасників і створення повноцінного та довгострокового механізму підготовки відповідних фахівців, проведення відповідних досліджень та втілення їхніх результатів.

Для розвитку стратегічних комунікацій за сприяння ЄС і НАТО необхідно перейти до практичних кроків, націлених на поглиблення зв'язків між українськими політиками, державними органами влади і представниками експертного й громадського середовища. З одного боку, має підвищуватись роль і вплив громадянського суспільства, з іншого боку, – державні інституції мають ефективно використовувати можливості експертного й громадського середовища для розвитку держави.

В умовах гібридної війни Україна, ЄС і НАТО мають спільно працювати над захистом своїх інформаційних кордонів і гарантуванням інформаційної безпеки. Водночас Україні слід відштовхуватись не тільки від необхідності нинішньої потреби в захисті від російської пропаганди, але й підходити до цього питання комплексно, з перспективою побудови майбутнього інформаційного простору держави та власного національного наративу.

Інформаційна сфера має стати простором не тільки для допомоги НАТО та ЄС Україні, але й для перейняття та врахування на практиці знань і досвіду, які отримала Україна в протидії російській пропаганді, щоб спільно гарантувати інформаційну безпеку. Одним з напрямків співпраці України з ЄС і НАТО має стати підвищення рівня поінформованості населення сусідніх з Україною країн-членів обох організацій з метою покращення в них громадської думки про Україну та ефективної протидії російській пропаганді, яка там активно поширюється Кремлем. Важливим є продовження активної співпраці із Групою стратегічних комунікацій ЄС (StratCom East), ефективне використання інструментів публічної дипломатії, експертів, культурних діячів. Посилення співпраці з європейськими аналітичними центрами щодо протидії російській пропаганді сприятиме збільшенню взаємної поінформованості суспільств України та країн-членів ЄС і НАТО, зміцненню безпеки, зростанню довіри та відстоюванню спільних демократичних цінностей.